

ชื่อสารนิพนธ์ : ศึกษาการพัฒนาการของการอธิบายคำสอนทางพระพุทธศาสนาผ่าน
บทกลอนผญาอีสาน

ผู้วิจัย : พระครูสิริสุตาภรณ์ (วิระ กิตฺติวณฺโณ / ปามั่น)

ปริญญา : พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

: รศ.ดร. โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ ป.ธ.๗, พธ.บ.(ปรัชญา), M.A.(Bud),

พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)

วันเสร็จสมบูรณ์ : วันจันทร์ที่ ๑๓ เดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๗

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ ศึกษาการพัฒนาการของการอธิบายคำสอนทางพระพุทธศาสนาผ่านบทกลอนผญาอีสาน” มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทกลอนผญาอีสานในบริบทสังคมอีสานและเพื่อศึกษาการพัฒนาการของการอธิบายคำสอนทางพระพุทธศาสนาผ่านบทกลอนผญาอีสาน โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาเขียนเป็นรายงานการวิจัยด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า บทกลอนผญาอีสานในบริบทสังคมอีสานนั้น ประกอบด้วย บทกลอนคำสอนโบราณอีสาน บทกลอนผญาภาษิตโบราณอีสาน บทกลอนผญาเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว บทกลอนผญาอวยพร บทกลอนปัญหาภาษิต คำพังเพย คำคม คารมของนักปราชญ์ ประมวลนานาสถาภาษิตคำกลอน บทกลอนคติธรรมสอนใจ ซึ่งเรียกว่า ปรัชญาอีสานบ้าง ของดีอีสานบ้าง มรดกอีสานบ้าง ผญาภาษิตอีสานบ้าง ทั้งนี้ เพื่อให้ชาวอีสานได้ศึกษา เรียนรู้ และนำไปประพฤติปฏิบัติตาม และ เพื่อให้ชีวิตของตนดำเนินไปด้วยดี

ส่วนการพัฒนาการของการอธิบายคำสอนทางพระพุทธศาสนาผ่านบทกลอนอีสานนั้น ประกอบด้วย บทกลอนผญาเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักบุญ คุณของบุญพการิชน บทกลอนผญาเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักบุญคุณของครู อาจารย์ บทกลอนผญาเกี่ยวกับการสอนให้สามี ภรรยา รู้จักรักกัน ช่วยเหลือกันไปตลอด บทกลอนผญาเกี่ยวกับการสอนไม่ให้เป็นคนลืมหืมตัวเอง บทกลอนผญาเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักการขยัน หมั่นเพียรในการทำงานต่างๆ บทกลอนผญาเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักในการพึ่งพาอาศัยกัน บทกลอนผญาเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักการคบแต่บัณฑิต อย่าคบคนพาลและคนชั่ว บทกลอนผญาเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักตนเอง เตือนตนเอง ปรับปรุงแก้ไขตนเอง บทกลอนผญาเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักการศึกษาเล่าเรียน บทกลอนผญาเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักการทำบุญ ให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา และบทกลอนผญาเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักการไม่

ดิฉัน นิินทาคนอื่นและสัตว์อื่น ๆ ให้ดูตัวเองว่า ตัวเองเป็นคนดี มีศีล ธรรมดีมาน้อยเพียงใดเป็นที่
ยอมรับของคนในสังคมอิสานมาน้อยเพียงใด

Thematic Paper Title : The study of development of doctrinal exposition
of Buddhism through Phaya verse of Esarn

Researcher : Phrakrusirisutaphorn (Veera Kittivanno/Pamun)

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Studies)

Thematic Paper Supervisor

: Assoc. Prof. Dr. Sowit Bumrungphak, Pali VII, B.A. (Phil.),
M.A. (Bud.), Ph.D. (Bud.)

Date of Completion :13..... / October /2014

Abstract

This research “The study of development of exposition of Buddhist doctrines through Esarn phaya verse ” Aim of studying the Phaya verses in the context of the society of Northeast Thailand (Esarn) and to study the development of exposition of Buddhist doctrines through the Phaya verses of esarn. This is a documentary research based on analysis of documents and researches related to Buddhism and presenting the findings in a descriptive analysis.

From the study it was found that Phaya Esarn in the context of Northeast society comprised of ancient Northeast verses, ancient proverbial verses, verses wooing teenage girls, blessing verses, aphoristic puzzle verses, epigrammatic verses and didactic verses referred as northeast philosophy.

Regarding the development of doctrinal exposition of Buddhism through Phaya Esarn it was found that the Phaya verses were focused on various aspects such as teaching about awareness development of one’s benefactors and teachers, verses teaching about conjugal love, mutual responsibility and sharing between the spouses, verses about individual responsibility, diligence, harmonious co-existence, associating with good people and avoiding ruffians and wicked people, verses about self-knowledge, self-realization, self-development, self-progressive attitude and education, verses about merit-making, keeping the precepts, mindfulness development, verses giving instruction not to forget oneself, and inter-dependence, verse about the instruction on knowing oneself, warning oneself, rectifying oneself, verses about the instruction, knowing education, verses about the instruction on knowing about making merit and donating and observing the precepts and practicing the dhamma, verses about the instruction

on courting of the teenagers and verses about the instruction on knowing about the benefits of abstaining from condemning others, involving in gossiping and knowing oneself to be a good person, religious and tradition-bound respecting the arts and tradition and being a socially well accepted person.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ ฉบับนี้ สำเร็จลงได้เพราะความเมตตาและความอนุเคราะห์จากบุคคลหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอระบุนาม เพื่อเป็นการกล่าวขอบพระคุณท่านเหล่านี้ เป็นอย่างสูง ดังต่อไปนี้คือ

รศ. ดร. โสวิทย์ บำรุงศักดิ์ ในฐานะเป็นอาจารย์สอน อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ให้คำปรึกษา ในการศึกษาทำการวิจัยทุกขั้นตอน ได้ตรวจสอบเนื้อหาสารนิพนธ์ รูปแบบ ให้ถูกต้องตามหลักวิชาการจนกระทั่งงานวิจัยนี้ได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

ดร. ประยูร แสงใส และรศ. ดร. คิปปิตี มหันตะ ก็เป็นอาจารย์สอน กัลยาณมิตรอีกผู้หนึ่งที่ให้คำปรึกษาร่วมในการทำสารนิพนธ์ครั้งนี้ ทั้งได้ดูแล แปลภาษา ปรับปรุง แก้ไข ให้กำลังใจ ในเรื่องบทคัดย่อ ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ในการศึกษาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

พระมหาพิสิฐ วิสิษฐบุญโญ เลขาธิการศูนย์บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ซึ่งเป็นกัลยาณมิตร ได้ตรวจสอบเนื้อหาสาระและตรวจรูปแบบของงานวิจัยนี้ และเสนอแนะขั้นตอนต่างๆของการทำการศึกษาค้นคว้า เพื่อให้ถูกต้องและเป็นไปตามกฎระเบียบของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ขอขอบคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้สอนให้วิชาความรู้ ทางด้านพระพุทธศาสนา ในพระไตรปิฎก และวิชาความรู้ในด้านภาษาอังกฤษและด้านอื่นๆ และขอขอบคุณเจ้าของหนังสือบทกลอนผญาโบราณอีสาน นานาสถาปัตยกรรมศาสตร์ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ต่างๆด้วย

ขอเจริญพรขอบคุณ สุภาพสตรี ทุกท่านที่เป็นเจ้าหน้าที่ห้องสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นที่สนับสนุนให้ยืมหนังสือประเภทต่างๆ และตำรา วิชาการ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ ปริญาโท ปริญาเอก มาทำการศึกษาค้นคว้า เพื่อให้ลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณบิดา มารดา น้อง ๆ ญาติพี่น้องทุกท่านที่ให้อภัย สนับสนุน ให้กำลังใจ ในการทำการวิจัยครั้งนี้ให้สำเร็จลงด้วยดี การทำการวิจัยในครั้งนี้ ขอขอบให้เป็นพุทธานุชา ธรรมานุชา สังฆานุชา และบุชาแด่บูรพาจารย์ และขอขอบให้แก่บิดา มารดาและมวลญาติ พี่น้องด้วย ที่ได้ส่งให้เข้ามาบวชเรียน เขียนอ่าน ได้ศึกษาธรรมะวินัย บาลีในทางพระพุทธศาสนาและฝ่ายโลก ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาจนถึงชั้นปริญญาตรี โทและเอก และมีตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดธาตุพระอารามหลวง ขอนแก่น และเป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นพิเศษ และเป็นอาจารย์สอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นและวิทยาเขตหนองคาย

พระครูสิริสุตาภรณ์(วีระ กิตฺติวณฺโณ/ ปามั่น)

พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๖

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	น
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๔ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย	๕
๑.๕ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖
๑.๖ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๐
๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๑
บทที่ ๒ บทกลอนพญาของอีสานในบริบทสังคมอีสาน	๑๒
๒.๑ ความหมายของพญาภษิตอีสาน	๑๒
๒.๒ ความเป็นมาของพญาภษิตอีสาน	๑๕
๒.๓ ความเป็นมาของกาถกรรมบทในอดีตถึงปัจจุบัน	๑๗
๒.๔ ประเภทของพญาอีสาน	๒๒
๒.๕ ลักษณะการประพันธ์ของบทกลอนพญาอีสาน	๓๖
๒.๖ ความสำคัญของบทกลอนพญาอีสาน	๓๗
บทที่ ๓ พัฒนาการของการอธิบายคำสอนทางพระพุทธศาสนาผ่านบทกลอนพญาอีสาน	๔๖
๓.๑ บทกลอนพญาเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักคุณของบุพพการีชน	๔๖
๓.๒ บทกลอนพญาเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักคุณของครู อาจารย์	๔๗

๓.๓ บทกลอนพญาเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักสามิ ภรรยา รักกัน	๔๘
๓.๔ บทกลอนพญาเกี่ยวกับการสอนไม่ให้ล้มตัวเมื่อได้ดีแล้ว	๔๙
๓.๕ บทกลอนพญาเกี่ยวกับการสอนให้ขยัน หมั่นเพียรในการทำงาน	๕๐
๓.๖ บทกลอนพญาเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักการพึ่งพาอาศัยกัน	๕๑
๓.๗ บทกลอนพญาเกี่ยวกับการสอนให้คบบัณฑิต อย่าคบคนพาล	๕๒
๓.๘ บทกลอนพญาเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักรักตนเอง	๕๓
๓.๙ บทกลอนพญาเกี่ยวกับการสอนให้รู้จักการศึกษาเล่าเรียน	๕๔
๓.๑๐ บทกลอนพญาเกี่ยวกับการสอนให้ทาน รักษาศีล เจริญภavana	๕๕
๓.๑๑ บทกลอนพญาเกี่ยวกับการสอนให้รู้ว่าอย่าดำเนินติดนินทาคนอื่น	๕๖
บทที่ ๔ สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	๖๔
๔.๑ สรุปผลการวิจัย	๖๔
๔.๒ ข้อเสนอแนะ	๖๕
บรรณานุกรม	๗๑
ประวัติผู้วิจัย	๗๓

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ที่ใช้ในสารนิพนธ์ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการอ้างอิงนี้ ใช้ระบบระบุเล่ม/ข้อ/หน้า/ หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ ดังตัวอย่างเช่น ที.ม.(ไทย) ๑๐/ ๑๑๕/๖๕-๖๖. ซึ่งหมายถึงทีมนิกาย มหาวรรค พระไตรปิฎก เล่มที่ ๑๐ ข้อที่ ๑๑๕ หน้า ๖๕-๖๖, ที.ปา.(ไทย) ๑๑/๒๔๘/๒๐๓ ซึ่งหมายถึง ทีมนิกาย ปาฏิการวรรค พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๑ ข้อที่ ๒๔๘ หน้า ๒๐๓, พุ.ธ.(ไทย) ๒๕/๑๕๐/ ๗๘ ซึ่งหมายถึง ขุททกนิกาย ธรรมบท พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๑๕๐ หน้า ๗๘ ดังนี้ เป็นต้น

พระวินัยปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
------	-------	-------------	------

พระสุตตันตปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
------	-------	-------------	------

พระอภิธรรมปิฎก

เล่ม	คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
------	-------	-------------	------

สำหรับสารนิพนธ์ ประณุญาตฉบับนี้ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ เล่มที่ ๓ นี้ ไม่มีข้อมูล อธิบายสัญลักษณ์ และคำย่อ ที่เกี่ยวกับพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก จึงมิได้ พิมพ์ลงไป พ.ศ. ๒๕๕๗ นี้

พระครูสิริสุตาภรณ์ (วีระ กิตฺติวณฺโณ/ ปามัน)

วันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๗

